

K POSTUPOM SÚDOV PRI VÝKONE ROZHODNUTÍ VO VECI MALOLETÝCH¹

JUDr. Róbert Dobrovodský, PhD., LL.M.

odborný asistent na Katedre občianskeho a obchodného práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity

člen Komisie pre európske rodinné právo (The Commission on European Family Law) v Utrechte a člen neformálnej expertnej skupiny Európskej Komisie pre práva detí (European Commission Informal expert group on the rights of the child)

V našom príspevku sa snažíme poukázať na aplikáciu aktuálnej právnej úpravy výkonu rozhodnutí o výchove maloletých a pokúšame sa zovšeobecniť princípy, ktoré dané konanie ovládajú. V príspevku analyzujeme okolnosti, ktorým súdy v praxi pripisujú relevanciu a ktorých preukázanie podstatne ovplyvňuje výsledok súdneho konania. Zistenia uvedené v našom príspevku vychádzajú z empirického výskumu postupov a rozhodnutí časti okresných a krajských súdov v Slovenskej republike. Ten bol realizovaný v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0505/14 s názvom „Princípy nadnárodného civilného procesu, ich perspektívy a možnosti inšpirácie slovenskej právnej úpravy de lege ferenda“. Z dôvodu, že sa empirický výskum netýka rozhodovacej činnosti všetkých súdov v Slovenskej republike, ale len vybraných súdov, neprivlastňujeme si právo naše zistenia generalizovať ako všeobecné trendy rozhodovacej činnosti súdov v Slovenskej republike. Už čiastočné zistenia však môžu, podľa nášho názoru, byť dostatočným ukazovateľom predbežných spoločných východísk a právnych princíпов, ktoré abstrahujú súdy zo svojej rozhodovacej činnosti a ktoré v určitej miere nemajú explicitné vyjadrenia v právnej úprave. Keďže tento príspevok mapuje postupy a rozhodovanie súdov podľa platnej právnej úpravy platnej do 30. júna 2016, v obmedzenej miere, a to tam, kde je to vhodné, poukazujeme na novú právnu úpravu podľa zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok (ďalej len „Civilný mimosporový poriadok“), ktorý nadobudne účinnosť 1. júla 2016.

„Keď jeden rodič odchádza z pojednávacej miestnosti ako víťaz, vtedy jeho dieťa prehralo.“

(Dr. Jürgen Rudolph, rodinný sudca, zakladateľ Cochemskej praxe)

1. Platná právna úprava výkonu rozhodnutia o výchove maloletých detí¹

Právomoc súdov uskutočniť výkon rozhodnutí vyplýva zo všeobecných ustanovení zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej aj „OSP“)². Výkon rozhodnutí o výchove maloletých detí je upravený v šiestej časti OSP, najmä v § 272 až 273d OSP. Podrobnosti výkonu rozhodnutia o výchove maloletých

detí upravuje podzákonný predpis, ktorý po dohode s inými vecne príslušnými rezortmi³³ vydalo Ministerstvo spravodlivosti SR vo forme **vyhlášky č. 474/2011 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti výkonu rozhodnutia o výchove maloletých detí**, zo 6. decembra 2011 (ďalej len „vyhláška“). Vyhláška nahradila absentujúcu podrobnú úpravu, ktorá existovala do roku 2006. Do tohto obdobia platila inštrukcia ministerstva spravodlivosti, zdravotníctva, vnútra, školstva a kultúry a Štátneho úradu sociálneho zabezpečenia zo 7. júla 1965 č. 734/65-L-MS, ktorou sa upravuje postup pri výkone rozhodnutia o výchove

¹ Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0505/14 s názvom „Princípy nadnárodného civilného procesu, ich perspektívy a možnosti inšpirácie slovenskej právnej úpravy delegerenda“.

² § 2 OSP.

³ Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR a Ministerstvo vnútra SR.

maloletých detí. Inštrukcia bola zrušená čl. 15 ods. 2 inštrukcie 1/2006 Ministerstva spravodlivosti SR č. 101/2006-53 z 2. januára 2006 o príprave, evidencii a publikovaní interných riadiacich aktov.

S účinnosťou od 1. júla 2016 bude právna úprava výkonu rozhodnutia obsiahnutá v štvrtej časti Civilného mimosporového poriadku.⁴

1.1 Výpočet titulov výkonu rozhodnutia

Účelom konania o výkone rozhodnutia má byť najmä možnosť rodiča nerušene vykonávať svoje rodičovské práva a povinnosti, do ktorých patrí predovšetkým právo sústavnej a dôslednej starostlivosti o výchovu dieťaťa, o jeho zdravie a všestranný vývoj.⁵ Aby rodičia mohli vychovávať svoje dieťa, majú právo ho mať u seba alebo sa s ním stýkať. Niektorí autori pripisujú vykonávaciemu konaniu (t. j. konanie o výkone rozhodnutí vo veciach maloletých) účel totožný s účelom základného konania.⁶ Je ním poskytnutie efektívnej a kvalifikovanej ochrany práv maloletého dieťaťa. Civilný mimosporový poriadok opisnejšie upravuje druhy rozhodnutí, ktoré sú exekučným titulom. Výslovne sa uvádzajú rozhodnutia o úprave starostlivosti o maloleté dieťa a styk s dieťaťom.⁷

Novela Občianskeho súdneho poriadku s účinnosťou od 1. januára 2012⁸ v osobitnom ustanovení⁹ špecifikuje titul, na základe ktorého sa uskutočňuje výkon rozhodnutia. Je ním:

- a) vykonateľné rozhodnutie súdu,
- b) rozhodnutie cudzieho orgánu, cudzej verejnej listiny alebo dohody uzavretej v cudzine, ktoré sú vykonateľné v Slovenskej republike.¹⁰

⁴ Zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok.

⁵ KUBÍČKOVÁ, G. In LAZAR, J. a kol. *Občianske právo hmotné*. 1. vyd. Bratislava: Iuris Libri, 2014, s. 366.

⁶ GEŠKOVÁ, K. Nesporový charakter personálnej exekúcie. In *Zo súdnej praxe*. 2013, č. 3, s. 98; SMYČKOVÁ, R., KOTRECOVÁ, A. In ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S. *Občiansky súdny poriadok. Komentár*. II. diel. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1154.

⁷ § 370 ods. 1 Civilného mimosporového poriadku.

⁸ Zákon č. 388/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

⁹ § 272 ods. 1 OSP.

¹⁰ Bližšie k cudzím titulom výkonu rozhodnutia porovnaj: DOBROVODSKÝ, R. In ZÁMOŽÍK a kol. *Civilné právo*

Podľa nášho empirického výskumu v praxi najčastejšími vnútroštátnymi titulmi sú nasledujúce vykonateľné rozhodnutia súdu:

- rozhodnutie, ktorým sa rozvádza manželstvo rodičov maloletého dieťaťa a ktorým sa rozhodlo o zverení dieťaťa do osobnej starostlivosti [§ 24 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZR“ alebo „zákona o rodine“)],
- rozhodnutie, ktorého súčasťou je dohoda o úprave styku s maloletým dieťaťom pred vyhlásením rozhodnutia, ktorým sa rozvádza manželstvo (§ 25 ods. 1 ZR),¹¹
- rozhodnutie o obmedzení styku maloletého dieťaťa s rodičom alebo o jeho zákaze (§ 25 ods. 3 ZR),
- rozhodnutie o úprave výkonu rodičovských práv a povinností rodičov maloletého dieťaťa, ktorí spolu nežijú (§ 36 ods. 1 ZR),
- rozhodnutie o dočasnom odňatí maloletého dieťaťa z osobnej starostlivosti rodičov, osôb, ktorým bolo maloleté dieťa zverené do náhradnej starostlivosti alebo budúcich osvojiteľov a nariadení pobytu v zariadení, ktoré plní úlohy odbornej diagnostiky, v špecializovaných zariadeniach či v resocializačnom stredisku pre drogovovo závislých (§ 37 ods. 3 ZR),
- predbežné opatrenie, ktorým sa nariaďuje účastníkovi konania, aby odovzdal dieťa do starostlivosti druhého z rodičov alebo do starostlivosti toho, koho označí súd; alebo do striedavej osobnej starostlivosti [§ 76 ods. 1 písm. b) OSP],
- rozhodnutie o dočasnom zverení maloletého dieťaťa do starostlivosti fyzickej alebo právnickej osoby v prípade, ak sa maloleté dieťa ocitlo bez akejkoľvek starostlivosti alebo ak bol jeho život, zdravie alebo priaznivý vývoj vážne ohrozený alebo narušený (§ 75a OSP).
- rozhodnutie o návrate dieťaťa, ktoré bolo na území Slovenskej republiky neoprávnene premiestnené alebo je na území Slovenskej republiky

procesné. Výkon rozhodnutia o výchove maloletých. Praha: Aleš Čeněk, 2013, s. 150 a nasl.

¹¹ Dohoda rodičov o styku s maloletým dieťaťom v zmysle § 27 ods. 1 ZR (v súčasnosti § 24 ods. 3 ZR), ktorá nie je súčasťou rozhodnutia súdu v zmysle § 50 ods. 1 ZR a § 26 ods. 1 ZR, nie je vynútiteľná výkonom rozhodnutia [In *Zborník stanovísk, správ a rozhodnutí súdov a súdnych rozhodnutí Najvyšších súdov (ČSSR, ČSR a SSR) I*. Praha: Sevt, s. 279].

neoprávnene zadržované podľa medzinárodnej zmluvy (§ 273a OSP),¹²

V rámci empirického výskumu sme sa **stretli s netradičným, resp. s menej frekventovaným titulom.**¹³ Išlo o rozsudok, na základe ktorého sa ukladá matke dieťaťa:

- a) písomne informovať otca pravidelne vždy k poslednému dňu toho-ktorého mesiaca napríklad o zdravotnom stave detí, o ich študijných výsledkoch a mimoškolských aktivitách,
- b) priebežne podávať otcovi písomné správy o aktuálnych, mimoriadnych, podstatných veciach týkajúcich sa maloletých detí.

Za vykonateľné rozhodnutie súdu sa **nepovažuje napríklad rozsudok** o určení výšky vyživovacej povinnosti, keďže tento je exekučným titulom v rámci súdnej exekúcie.¹⁴ Civilný mimosporový poriadok upravuje, že exekučným titulom pre účely výkonu rozhodnutia vo veciach maloletých je aj rozhodnutie, ktorým bola upravená peňažná povinnosť vo vzťahu k maloletému.¹⁵ Zrejme pod pojmom „peňažná povinnosť“ sa má na mysli výživné. Aj tak, podľa nášho názoru, citované ustanovenie Civilného mimosporového poriadku nemení nič na tom, že sa výkon rozsudku na výživné pre maloleté dieťa bude viesť v rámci súdnej exekúcie podľa Exekučného poriadku.

1.2 Neschválená rodičovská dohoda ako vykonateľný titul?

Výskum ukázal, že rodičia sa vo vykonávacom konaní dovolávajú výkonu práva rodiča na styk, ktorý

¹² Porovnaj s § 370 ods. 2 Civilného mimosporového poriadku.

¹³ K zdržanlivému postoju českej judikatúry porovnaj aj uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 30. júna 2010, sp. zn. 20 Cdo 1064/2008: „Ze skutečnosti, že zákon o rodině výslovně formuluje právo rodiče na pravidelné informace o dítěti, vyplývá druhému rodiči povinnost tyto informace poskytnout. Soud může uložit rodiči konkrétní povinnost, například měsíčně, čtvrtletně nebo půlročně podávat informaci o zdravotním stavu a školním prospěchu dítěte a aktuálně informace o dalších podstatných náležitostech; k vynucení splnění informační povinnosti nelze postupovat podle § 272 a násl. OSŘ vztahujících se k úpravě výchovy nezletilých dětí a styku rodičů s nimi. Předmětný exekuční titul lze vykonat podle řádu exekučního, a je tedy dána pravomoc soudního exekutora.“

¹⁴ ZÁMOŽÍK a kol. *Civilné právo procesné. Exekučné konanie.* Praha : Aleš Čeněk, 2013, s. 120.

¹⁵ § 370 ods. 1 Civilného mimosporového poriadku.

síce bol upravený súdom vo forme rozsudku, ale neskôr bol modifikovaný na základe dohody rodičov. V jednom prípade sa napríklad rodičia dohodli e-mailovou komunikáciou na zmene rozsahu hodín a dní práva styku, ktorý bol určený rozsudkom. Pri určitej nezhode s matkou dieťaťa otec podal návrh na výkon rozhodnutia a ako podklad návrhu priložil po pri rozhodnutí aj výmenu e-mailových správ, z ktorých zjavne vyplynula rodičovská dohoda o úprave styku upraveného v rozhodnutí. Prvostupňový súd správne argumentoval, že zákon o rodine síce nebráni rodičom¹⁶ rozhodnutie o úprave výkonu rodičovských práv a povinností nahradiť ich dohodou, dohoda však **musí byť schválená súdom, inak je nevykonateľná.**¹⁷ Pokiaľ dohoda rodičov o výkone rodičovských práv a povinností nie je schválená súdom, je ako právny úkon platná a rodičia sú povinní sa podľa nej správať.¹⁸

2. Účastníci konania a zúčastnené osoby

Úprava týkajúca sa účastníkov konania vylučuje z použitia všeobecné ustanovenia o účastníkoch konania o výkone rozhodnutí (§ 255 ods. 1 a 2 OSP), a to zrejme z dôvodu, že tieto ustanovenia nie sú vhodné pre výkon rozhodnutia o výchove maloletých, ktorý sa týka osobných rodinnoprávných vzťahov.¹⁹ Pre vymedzenie účastníkov konania platí všeobecná definícia účastníkov konania vo veciach starostlivosti súdu o maloletých, t. j. sú nimi tí, o právach alebo

¹⁶ § 24 ods. 3 ZR.

¹⁷ Zhodne aj judikatúra: Dohoda rodičov o styku s maloletým dieťaťom v zmysle § 27 ods. 1 ZR (dnes § 24 ods. 3 ZR), ktorá nie je súčasťou rozhodnutia súdu v zmysle § 50 ods. 1 ZR a § 26 ods. 1 ZR, nie je vynútiteľná výkonom rozhodnutia [Zborník stanovísk, správ a rozhodnutí súdov a súdnych rozhodnutí Najvyšších súdov (ČSSR, ČSR a SSR) I. Praha : Sevt, s. 279].

¹⁸ PAVELKOVÁ, B. *Zákon o rodine. Komentár.* 2. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2013, komentár k § 24.

¹⁹ Napríklad § 256 ods. 1 OSP upravuje otázku výkonu rozhodnutia po tom, ako prešla povinnosť alebo právo z rozhodnutia. Pre vzťahy upravené zákonom o rodine je však typické, že sú neprevoditeľné a autonómia vôle je pri týchto vzťahoch značne obmedzená (porovnaj: KUBÍČKOVÁ, G. In LAZAR, J. a kol. *Občianske právo hmotné.* 1. vyd. Bratislava : Iuris Libri, 2014, s. 345). Rovnako i § 255 ods. 2 OSP, ktorý upravuje otázku postihnutia veci v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov, je pre výkon rozhodnutia o výchove maloletých irelevantné, lebo sa síce jedná o rodinnoprávne vzťahy, ale o vzťahy majetkové. Ustanovenie § 258 OSP upravuje problematiku spôsobov výkonu rozhodnutia ukladajúceho zaplatenie peňažnej sumy.

povinnostiach ktorých sa má konať.²⁰ Týmto právmi a povinnosťami sa však v prípade výkonu rozhodnutia nebudú rozumieť len práva a povinnosti, o ktorých má byť vo výroku priamo rozhodnuté,²¹ ale aj realizovanie výroku rozhodnutia, o ktorom už bolo priamo rozhodnuté. Širšie poňatie účastníka konania zdôvodňuje literatúra tým, že výkon rozhodnutia možno vykonať voči všetkým osobám, u ktorých sa dieťa nachádza.²² Gešková z citovaného okruhu účastníkov konania odvádza nespоровý charakter konania o výkone rozhodnutia o výchove maloletých.²³

Civilný mimosporový poriadok vychádza z tzv. druhej definície účastníctva, teda že účastníkov konania vypočítava v zákone. Sú nimi maloletý a ten, kto je z exekučného titulu oprávnený a povinný.²⁴

Zúčastnené osoby v konaní o výkone rozhodnutí sú osoby, ktoré sa spolupodieľajú na výkone rozhodnutí. Ide najmä o orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately alebo obec, v ktorých mene konajú ich zamestnanci.²⁵ Ustálenie zúčastnených osôb v konaní je relevantné najmä pri rozhodovaní o trovách výkonu rozhodnutia o výchove maloletých detí.²⁶

²⁰ § 272 ods. 2 druhá veta OSP v spojení s § 94 ods. 1 prvá veta OSP.

²¹ SMYČKOVÁ, R., FICOVÁ, S. a kol. *Ochrana práv maloletých v civilnom procese*. Bratislava : Eurounion, 2008, s. 151.

²² WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní*. 5. aktualizované vydanie. Praha : Linde, 2008, s. 603.

²³ GEŠKOVÁ, K. Nespоровý charakter personálnej exekúcie. In *Zo súdnej praxe*. 2013, č. 3, s. 98.

²⁴ § 372 Civilného mimosporového poriadku.

²⁵ Súčinnosť a spoluprácu poskytuje obec napríklad podľa § 272 ods. 3 druhá veta OSP, § 272 ods. 5 OSP.

²⁶ Ustanovenie § 273d OSP špecifikuje trovy výkonu rozhodnutia o výchove maloletých detí a osobu, ktorá ich hradí. Trovy znáša povinný. Trovami je uplatnená náhrada mzdy zúčastnených osôb pri výkone rozhodnutia o odňatí dieťaťa okrem náhrady mzdy oprávneného. Na mysl sa majú náhrady mzdy, napríklad zástupcov orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately či príslušníka Policajného zboru. Náhrada mzdy oprávneného nie je súčasťou trov. Do trov konania sú zahrnuté náklady na dopravu zúčastnených osôb okrem nákladov na dopravu oprávneného a nevyhnutné náklady na dopravu dieťaťa spojené s jeho návratom v prípadoch týkajúcich sa neoprávneného premiestnenia alebo zadržania. Za náklady na nevyhnutné potreby dieťaťa pri výkone rozhodnutia sa považujú náklady, ktoré sudca alebo zástupca orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately kúpi dieťaťu na zabezpečenie výkonu (napr. detská autosedačka pri prevoze dieťaťa, zabezpečenie odevov, liekov, výživy a pod.). Trovy výkonu rozhodnutia o výchove ma-

3. K dogmatickému zaradeniu výzvy v priebehu vykonávacieho konania

Literatúra²⁷ člení konanie o výkone rozhodnutia o výchove maloletých do **troch fáz**:

- prvá fáza - začatie vykonávacieho konania,
- druhá fáza - preventívna a výchovná fáza (konanie súdu pred nariadením výkonu rozhodnutia),
- tretia fáza - realizácia výkonu rozhodnutia.

Prvá fáza je fáza, ktorou sa začína vykonávacie konanie. Aj keď vzhľadom na príbuznú povahu konania o výkon rozhodnutia ku konaniu vo veciach starostlivosti súdu o maloletých by bolo možné dospieť k záveru, že vykonávacie konanie môže popri podaní návrhu začať aj vydaním uznesenia o začatí konania *ex officio*, možno súhlasiť s Geškovou, ktorá dôsledne argumentuje v neprospech možnosti začatia tohto konania z úradnej moci.²⁸ S účinnosťou od 1. júla 2016 však zákonodarca mení koncepciu, keď v Civilnom mimosporovom poriadku výslovne upravuje, že súd môže nariadiť výkon rozhodnutia aj bez návrhu.²⁹

Proti uzneseniu o začatí vykonávacieho konania nie je odvolanie prípustné.³⁰ Civilný mimosporový poriadok mení úpravu prípustnosti opravných prostriedkov. Proti uzneseniu o nariadení výkonu rozhodnutia a proti uzneseniu o zamietnutí návrhu na nariadenie výkonu rozhodnutia je odvolanie prípustné³¹, hoci s obmedzenými odvolacími dôvodmi³² a s tým, že odvolanie nemá odkladný účinok.³³

oletých detí sa vymáhajú z úradnej moci ako súdne pohľadávky.

²⁷ KOTRECOVÁ, A., SMYČKOVÁ, R. In ŠTEVČEK, M., FICOVÁ a kol. *Občiansky súdny poriadok. Komentár*. II. diel. 2. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 1155 a nasl.

²⁸ Porovnaj s argumentáciou v diele: GEŠKOVÁ, K. Nespоровý charakter personálnej exekúcie. In *Zo súdnej praxe*. 2013, č. 3, s. 100 – 101.

²⁹ § 376 ods. 2 Civilného mimosporového poriadku.

³⁰ § 202 ods. 3 písm. c) OSP.

³¹ § 377 ods. 1 Civilného mimosporového poriadku.

³² § 377 ods. 2 Civilného mimosporového poriadku: „*Odvola- nie proti nariadeniu výkonu rozhodnutia možno odôvodniť len tým, že exekučný titul nie je vykonateľný alebo že okolnosti, ktoré nastali po vzniku exekučného titulu, spôsobili zá- ník uloženej povinnosti.*“

³³ § 377 ods. 3 Civilného mimosporového poriadku.

V **druhej fáze** má súd najmä na povinného pôsobiť preventívne a výchovne. Vzhľadom na to, že pri nariadení výkonu rozhodnutia dochádza k zásahu štátnej moci do súkromnej sféry účastníkov konania, je potrebné klásť dôraz na úspešný priebeh druhej fázy vykonávacieho konania. Súd má viesť **povinného k dobrovoľnému plneniu rozhodnutia**. Za týmto účelom zákon priznáva súdu viacero nástrojov.

Jedným z kľúčových nástrojov je **výzva povinného zo strany súdu**, aby sa rozhodnutiu podrobil. Súd má výzvou viesť povinného k dobrovoľnému plneniu rozhodnutia. Výzva má mať spravidla písomnú formu a jej náležitosti predpisuje vyhláška. Vo výzve sa môže určiť povinnému lehota, v ktorej sa má podrobiť rozhodnutiu. Podľa českej judikatúry, s ktorou sa možno plne stotožniť, výzva súdu nemá povahu súdneho rozhodnutia, proti ktorému by bol prípustný opravný prostriedok (R 41/1998). Z dôvodu zabezpečenia rýchlosti konania by lehota, v ktorej sa má povinný podrobiť rozhodnutiu, spravidla nemala byť dlhšia ako desať dní. Právna úprava nevyklučuje, aby táto lehota bola dlhšia, najmä v komplikovaných vzťahových prípadoch medzi dieťaťom a oprávneným. Súd má prostredníctvom výzvy plniť voči povinnému viacero poučovacích a informačných povinností zameraných na následky nepodrobenia sa rozhodnutiu. Vyhláška príkladným spôsobom tieto následky vypočítava. Ide o:

- možnosť súdu aj bez návrhu zmeniť rozhodnutie o osobnej starostlivosti k dieťaťu,³⁴
- možnosť súdu vyzvať príslušný štátny orgán, aby zastavil výplatu rodičovského príspevku povinnému podľa osobitného predpisu, alebo aby zastavil výplatu prídavku na dieťa a príplatku k prídavku na dieťa povinnému podľa osobitného predpisu,
- skutočnosť, že trovy výkonu rozhodnutia znáša povinný,
- skutočnosť, že ak samotná výzva súdu zostane bezvýsledná, súd je oprávnený uložiť povinnému, ktorý neplní dobrovoľne rozhodnutie, pokutu v ustanovenej výške 200 eur a že túto pokutu možno uložiť aj opakovane,
- skutočnosť, že marenie výkonu rozhodnutia súdu alebo súdom schválenej dohody o výchove maloletých detí je trestným činom vrátane určenia trestu.³⁵

³⁴ Podľa § 25 ods. 4 ZR platí: „Ak jeden z rodičov opakovane bezdôvodne a zámerne neumožňuje druhému rodičovi styk s maloletým dieťaťom, súd môže aj bez návrhu zmeniť rozhodnutie o osobnej starostlivosti.“

³⁵ Podľa § 349 Trestného zákona platí: „Kto po tom, čo sa proti

Finálnou fázou vykonávacieho konania je **tretia fáza**, a to **realizácia výkonu rozhodnutia**. Táto fáza je viazaná na bezúspešnosť nástrojov využitých v druhej fáze. Ustanovenie § 273aa ods. 4 OSP je kompetenčným ustanovením, na základe ktorého je súd oprávnený realizovať samotný výkon rozhodnutia. K výkonu rozhodnutia má súd možnosť pribrať si príslušný orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately alebo príslušný orgán obce (napríklad starosta). Realizácia výkonu rozhodnutia môže spočívať predovšetkým v zabezpečení **odňatia dieťaťa** osobe, u ktorej dieťa podľa rozhodnutia nemá byť. Po odňatí dieťaťa sa má súd postarať o odovzdanie dieťaťa tomu, komu bolo podľa rozhodnutia zverené³⁶ alebo tomu, komu rozhodnutie priznáva právo na styk s dieťaťom po obmedzený čas, alebo tomu, kto je oprávnený neoprávnene premiestnené alebo zadržané dieťa prevziať³⁷.

nemu bezvýsledne použili opatrenia v občianskom súdnom konaní smerujúce k výkonu rozhodnutia súdu alebo súdom schválenej dohody o výchove maloletých detí, marí výkon takého rozhodnutia alebo dohody alebo kto marí výkon predbežného opatrenia uloženého v občianskom súdnom konaní na ochranu osôb ohrozených násilím alebo vo veciach starostlivosti súdu o maloletých, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.“

³⁶ Napríklad rozhodnutie, ktorým sa rozvádza manželstvo rodičov maloletého dieťaťa a ktorým sa rozhodlo o zverení dieťaťa do osobnej starostlivosti (§ 24 ods. 1 ZR), rozhodnutie o úprave výkonu rodičovských práv a povinností rodičov maloletého dieťaťa, ktorí spolu nežijú (§ 36 ods. 1 ZR), rozhodnutie o dočasnom odňatí maloletého dieťaťa z osobnej starostlivosti rodičov, osôb, ktorým bolo maloleté dieťa zverené do náhradnej starostlivosti, alebo budúcich osvojiteľov (§ 37 ods. 3 ZR), predbežné opatrenie, ktorým sa nariaďuje účastníkovi konania, aby odovzdal dieťa do starostlivosti druhého z rodičov alebo do starostlivosti toho, koho označí súd; alebo do striedavej osobnej starostlivosti [§ 76 ods. 1 písm. b) OSP], rozhodnutie o dočasnom zverení maloletého dieťaťa do starostlivosti fyzickej osoby alebo právnickej osoby v prípade, ak sa maloleté dieťa ocitlo bez akejkoľvek starostlivosti, alebo ak bol jeho život, zdravie alebo priaznivý vývoj vážne ohrozený alebo narušený (§ 75a OSP). Podľa judikatúry rozhodnutie súdu, ktorým sa nariaďuje ústavná starostlivosť, nie je vyčerpané tým, že dieťa bolo dané do ústavu. Nie je preto vylúčené, aby na základe tohto rozhodnutia zakročil súd v prípade, ak sa dieťa neoprávnene z ústavnej starostlivosti dostane (R 19/1971). Zodpovednosť súdu za realizáciu ústavnej starostlivosti či ochrannej výchovy ďalej prízvukuje judikatúra tak, že súd sa má postarať aj o výkon rozhodnutia a jeho včasnú realizáciu (R 21/1990).

³⁷ Napríklad rozhodnutie o návrate dieťaťa, ktoré bolo na území Slovenskej republiky neoprávnene premiestnené alebo je na území Slovenskej republiky neoprávnene zadržované podľa medzinárodnej zmluvy (§ 273a OSP).

Realizáciu výkonu rozhodnutia spravidla **vykonáva sudca** príslušného súdu, ktorý vedie výkon rozhodnutia. Sudca je však oprávnený **poveriť** zabezpečením odňatia dieťaťa vyššieho súdneho úradníka alebo súdneho tajomníka. Obe tieto osoby majú pri výkone rozhodnutia **rovnaké oprávnenia ako sudca**. Výnimkou je oprávnenie zabezpečiť otvorenie bytu, vstúpiť doň a vykonať opatrenia na odňatie dieťaťa, na ktoré musia byť tieto osoby sudcom poverené.

3.1 Výzva ako prezumpcia nerešpektovania titulu?

Aj vzhľadom na skôr citovanú českú judikatúru³⁸ o neprípustnosti opravného prostriedku proti výzve a na obsah upozornenia na následky nepodrobenia možno konštatovať, že pri výzve už súd **prezumuje nerešpektovanie a nepodrobenie sa rozhodnutiu**. Potvrdzujú to aj postoje väčšiny súdov. Z tohto dôvodu máme za to, že súd by **nemal automaticky vyzývať** povinného, ale mal by **riadne zistiť skutkový stav** navrhovateľom tvrdeného nerešpektovania súdneho rozhodnutia.

3.2 Nariadenie tzv. preventívneho pojednávania namiesto výzvy

Výskum ukázal, že bolo vhodnejšie, keď súdy využili možnosť, aby súd namiesto písomnej výzvy nariadil pojednávanie, ktoré má charakter tzv. **preventívneho pojednávania**. Preventívne pojednávania zaviedla do právneho poriadku novela Občianskeho súdneho poriadku s účinnosťou od 1. januára 2012.³⁹ Cieľom týchto pojednávanií nemusí byť primárne vedenie povinného k rešpektovaniu titulu výkonu rozhodnutia, keďže už to prezumuje jeho nerešpektovanie, ale práve naopak zistenie, či povinný svojím správaním v skutočnosti nerešpektuje rozhodnutie.

Zákonodarcom primárne sledovaný cieľ tzv. preventívneho pojednávania je totožný s funkciou písomnej výzvy. Pojednávanie môže byť nariadené práve vtedy, keď cieľ výzvy možno lepšie dosiahnuť pojednávaním. V praxi šlo najmä o situácie, keď sudca účastníkovi ozrejmil účel konania a po zistení skutkových

okolností apeloval na povinného, aby rešpektoval titul. Výskum potvrdil, že zavedenie možnosti nariadovať preventívne pojednávanie od 1. januára 2012 výrazne zvýšilo šancu na zmierlivé ukončenie konania, a teda viedlo k dobrovoľnému plneniu povinností. Úspechy daného inštitútu v praxi napĺňajú očakávania kladené literatúrou na konanie o výkone rozhodnutia.⁴⁰

Civilný mimosporový poriadok umožňuje, aby súd uložil účastníkom účasť u mediátora zapísaného v registri mediátorov.⁴¹

Zákon nevyklučuje, aby súd zaslal písomnú výzvu a následne nariadil dané pojednávanie. Zákon tiež umožňuje súdu nepostupovať podľa uvedenej procesnej taktiky a esenciálnejšie zasiahnuť do práv povinného. Na zefektívnenie výkonu rozhodnutia môže súd pred nariadením výkonu rozhodnutia nepostupovať formou písomnej výzvy alebo nariadovania tzv. preventívneho pojednávania, ale **bezprostredne**, t. j. v momente predchádzajúcom nariadeniu výkonu rozhodnutia a jeho realizácie odňatím dieťaťa **podat výzvu ústne**. Ak povinná osoba aj napriek ústnej výzve nezačne dobrovoľne plniť rozhodnutie, súd od výkonu rozhodnutia neupustí a začne jeho realizáciu odňatím dieťaťa. V praxi sa zápisnica o ústnej výzve spolu s rozhodnutím o odňatí dieťaťa doručuje priamym doručením na mieste realizácie výkonu rozhodnutia. Aj pre vyššiu ingerenciu do práv povinného tento procesný postup možno zvoliť len vtedy, ak už má súd **jednoznačne preukázané nerešpektovanie a nepodrobenie sa rozhodnutiu**. Výskum ukázal, že len v jednom prípade bol tento postup uplatnený a všetky zákonné predpoklady boli riadne dodržané, čo bolo potvrdené aj druhostupňovým rozhodnutím.

Na tomto mieste nášho príspevku sa chceme vrátiť k **objasňovanej a preventívnej funkcii** pojednávania. Na myslí máme funkciu tzv. preventívneho pojednávania v pravom slova zmysle. Jeho nariadenie bude vhodné vtedy, ak účastníci konania na základe písomnej výzvy na vyjadrenie sa k písomným podaniam účastníkov **vedú protichodné tvrdenia** vo vzťahu k dôvodom nepodrobenia sa rozhodnutiu a súd bude môcť náležite zistiť skutkový stav výsluchom účastníkov či iných osôb. Výskum potvrdil, že

³⁸ R 41/1998.

³⁹ Zákon č. 388/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

⁴⁰ GEŠKOVÁ, K. Nesporový charakter personálnej exekúcie. In *Zo súdnej praxe*. 2013, č. 3, s. 102 – 103.

⁴¹ § 381 Civilného mimosporového poriadku.

bolo vhodné, keď zákonodarca vypočítal okruh subjektov, ktorý môže na toto pojednávanie predvolať. Ide o povinného, oprávneného, maloleté dieťa, zástupcu príslušného orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately alebo zástupcu príslušného orgánu obce. Sú to subjekty, ktoré vedia svedčiť o tom, či vôbec dochádza k nepodrobeniu sa rozhodnutiu a ak áno, aké sú na to dôvody.

3.3 Potreba pred dorúčením výzvy náležite zistiť skutkový stav

Náležité zisťovanie skutkového stavu by, podľa nášho názoru, **malo predchádzať výzve**. Zo znenia zákona vyplýva, že výzva je určená povinnému, ktorý sa „**odmieta podrobiť rozhodnutiu**“ (titul výkonu rozhodnutia). Gramatickým výkladom podstaty výzvy možno dospieť k záveru, že výzvu možno doručiť povinnému **až po tom, čo je preukázané, že sa povinný odmieta podrobiť rozhodnutiu**.

Preto je, podľa nášho názoru, zákonné a správne, že v súdnej praxi súdy **uskutočňujú aj vo vykonávacom konaní dokazovanie a oboznamovanie** sa so všetkými podstatnými skutočnosťami prípadu. Len po riadnom dokazovaní a oboznámení sa so všetkými skutočnosťami prípadu možno naplniť princíp vyžadovaný judikatúrou o zamietnutí návrhu na výkon rozhodnutia. Výskum ukázal, že väčšina súdov návrh na výkon rozhodnutia zamietne vtedy,

- a) ak nedošlo k porušeniu povinnosti uloženej rozhodnutím alebo
- b) ak k jej porušeniu síce došlo, no len z objektívnych príčin.⁴²

Súdy vo vykonávacom konaní často legitímne odvodnili svoje rozhodnutie napríklad argumentom, že „*možno dospieť k záveru, že v danej veci nie sú splnené podmienky na nariadenie výkonu rozhodnutia, nakoľko nebolo preukázané, že by matka maloletých detí bránila otcovi ako oprávnenému rodičovi v styku s deťmi, či už v styku bežnom, alebo styku, ktorý sa mal realizovať počas letných prázdnin*“.

Z judikatúry odvolacích súdov vo vykonávacom konaní možno badať ich tendenciu rušiť rozhodnutia prvostupňových súdov a vracieť veci na ďalšie konanie

⁴² Porovnaj so stanoviskom bývalého Najvyššieho súdu ČSR z 10. mája 1981, sp. zn. Cpj 228/81, uverejnené v zvláštnom čísle Bulletinu Nejvyššího soudu ČSR, roč. 1981.

z dôvodu, že prvostupňové súdy **nedostatočne zisťujú okolnosti** tvrdeného nerešpektovania titulu.

V zrušovacích rozhodnutiach odvolacie súdy často nasmerujú súdy prvého stupňa na bližšie zistenie okolností tvrdeného marenia. V rozhodnutiach sme badali tieto najčastejšie faktory (okolnosti), na ktoré sa poukazuje a na ktoré sa majú prvostupňové súdy zamerať:

- a) **zisťovanie miery zavinenia nerešpektovania a nepodrobenia sa rozhodnutiu,**
- b) **správanie sa povinného a oprávneného,**
- c) **správanie sa detí a ich názor.**

3.4 Zisťovanie miery zavinenia povinným a oprávneným pri nerešpektovaní titulu

Súd je povinný zisťovať, z akého dôvodu sa napríklad styk nerealizuje a akú mieru viny na nerealizovaní má povinný a oprávnený. Takýto postup súdov prehĺbuje princíp spravodlivosti v zodpovednosti za porušenie právnej povinnosti a posilňuje presvedčivosť a legitimitu rozhodnutia.

Ak sa v konaní preukáže, že príčinou nerealizovania styku sú iné príčiny ako tie, ktoré uvádza oprávnený, je dôvodné dospieť k záveru, že **nemožno povinného postihnúť výkonom rozhodnutia** a treba zamietnuť návrh. Počas výskumu bolo zistené, že v konkrétnom prípade okresný súd rozhodol o zamietnutí návrhu dôvodiac, že „*výkonom rozhodnutia v zmysle uloženia pokuty nemožno povinného rodiča postihnúť vždy, keď sa nerealizuje styk oprávneného rodiča s deťmi, bez ohľadu na dôvody, pre ktoré je tomu tak. Súd je povinný zisťovať, z akého dôvodu sa tento styk nerealizuje a akú mieru viny na nerealizovaní tohto styku má tak rodič povinný, ako aj rodič oprávnený*“.

Odvolacie súdy často prízvukujú potrebu zisťovania, či povinný **môže reálne ovplyvniť vzťah detí s oprávneným rodičom a ich vôľu stýkať sa s ním**. Totiž len zistením týchto okolností možno jednoznačnejšie vyvodzovať priamu zodpovednosť povinného za nerešpektovanie rozhodnutia.

3.5 Správanie sa detí ako významná okolnosť posudzovania zavinenia

Výskum ukázal, že v praxi sa nie vždy docenuje význam vôle a názoru dieťaťa vo vykonávacom konaní. Súdy sa niekedy uspokojujú s tým, že dieťa bolo

vypočuté v základnom konaní a tým je „zhojená“ prípadná vada vykonávacieho konania spočívajúca v nevypočutí názoru dieťaťa. Je pravdou, že oponenti názoru o relevancii správania detí vo vykonávacom konaní by mohli dať pod otáznik autoritu všeobecných súdov a ich definitívu ich rozhodnutí v právnom štáte, nemožno si však nevšimnúť **právo dieťaťa na sebaurčenie a právnu autonómiu** a s ňou spojenú zodpovednosť súdu vyplývajúcu z **vyšetrovacej zásady**, ktorá ovláda nesporové konania.⁴³ Máme za to, že zodpovednosť za správanie sa dieťaťa v procese výkonu rozhodnutia za predpokladu, že nie je negatívne ovplyvnené povinným rodičom, by nemala byť na ťarchu zodpovednosti povinného rodiča, ktorému je kladené za vinu nerešpektovanie súdneho rozhodnutia.

Práve skôr uvedená téza sa nám potvrdila vo výsledkoch výskumu, keď pri rozdeľovaní miery zodpovednosti medzi dieťaťom na jednej strane a povinným na druhej strane súdy ustálujú skutkový stav prípadu a právnu kvalifikáciou uskutočňujú **spravodlivú delbu zodpovednosti**: Keď napríklad 15-ročná dcéra predčasne odchádza z prázdninového pobytu u otca po tom, ako ju otec priviedol do domu svojich rodičov a odišiel na nákup potravín, súd konštatoval, že „*matka si za účelom realizácie styku splnila to, čo jej ukladá vykonateľné súdne rozhodnutie. Viac, ako dcéru pripraviť v stanovenom čase na styk, spravil ani nemohla. Negatívny poukaz otca na to, že matka umožnila, aby si dcéra na styk zobrala aj psa, považoval súd vzhľadom na vek dcéry za nepodstatný. Aj preto, že podľa zistenia súdu pes pôsobí na dcéru pozitívne a pomáha jej pri riešení psychologických, citových i sociálno-integračných problémov pri styku s otcom*“.

Výskum ukazuje, že často aj **vnímanie styku** s rodičom samotným dieťaťom môže byť relevantnou skutočnosťou pri posudzovaní zavinenia. V jednom prípade súd zamietol návrh otca na výkon rozhodnutia týkajúci sa 14-ročných dvojčiek. Súd zistil, že „*matka nie je tým rozhodujúcim elementom, od ktorého sa odvíja styk detí s ich otcom, ale príčina spočívala v tom, že obe deti, každé svojím vlastným spôsobom, vnímajú realizáciu styku s otcom za problematickú*“. Obe deti sa zhodli v tom, že otec je málo iniciatívny a nie je voči nim a ich potrebám a záujmom dostatočne ústretový. Súd po dokazovaní dospel k záveru, že je zrejmé, že zo strany otca často dochádzalo len k **formálnej realizácii styku s deťmi**, bez dostatočného naplnenia

s ohľadom na túžby a potreby detí, pričom však práve zmysluplne strávený čas rodiča s deťmi, ktorý reflektuje na ich záujmy a potreby, by mal byť základnou obsahovou náplňou realizácie styku s deťmi.

V neposlednom rade dôležitým faktorom vo vykonávacom konaní je aj **správanie sa oprávneného**. Výskum ukazuje, že je správne, keď sa súdy vo vykonávacom konaní zamerajú okrem správania sa povinného, správania sa dieťaťa aj na správanie sa oprávneného. Keď sa napríklad „*otec opakovane nedostavuje do miesta bydliska detí za účelom realizácie jeho styku s nimi v súdom stanovenom čase alebo keď prichádza v iný deň i hodinu, než ako to stanovuje rozsudok súdu*“, súd správne uvažuje o **obojstrannej záväznosti rozsudku**. Súd v danom prípade vyvodil to, že „*rozsudok je záväzný pre oboch rodičov a tak, ako je rodič, ktorý má deti zverené do svojej osobnej starostlivosti, povinný pripraviť ich na styk s druhým rodičom v súdom stanovenom čase, tak je druhý rodič, ktorý má právo styku s deťmi, povinný si deti prevziať tak tiež v súdom stanovenom čase*“. Rodič si **nemôže svojvoľne upravovať rozsah** tohto styku tým, že príde v inom čase, ako v tom, ktorý je stanovený rozhodnutím súdu, s výnimkou prípadu, ak sa na uvedenom dohodne so všetkými zainteresovanými osobami, t. j. s deťmi a matkou.

Aj **dlhodobý nezáujem o realizáciu styku** súdy vyhodnocujú ako relevantnú skutočnosť. Samozrejme musí ísť o subjektívny nezáujem zo strany oprávneného bez toho, aby mu napríklad v styku bránil dlhodobopovinný. Odvolací súd v jednom prípade poukázal na skutočnosť, že „*oprávnený žiadnym listinným dôkazom nepreukázal, že sa domáhal styku s maloletou za uplynulých sedem rokov alebo to, že mu povinná bránila v styku s maloletou, alebo že by zo strany povinnej boli porušené povinnosti, ktoré jej vyplývajú z rozhodnutia o úprave styku otca s maloletou*“. Odvolací súd sa stotožnil s názorom prvostupňového súdu, že tak matku, ako aj dcéru nemožno postihnúť výkonom rozhodnutia formou odňatia dcéry v čase určenom na styk. Súd preskúmal, či ne realizovanie styku otca s dcérou je spôsobné zavineným konaním matky.

V empirickom výskume sme zistili väčšinou konštantný názor súdov, že **pripraviť dieťa riadne na styk** neznamená ho len obliecť a dopraviť na miesto stretnutia s oprávneným. Dieťa má byť **pripravené aj psychicky**. Z § 24 ods. 4 ZR súdy vyvodzujú povinnosť dieťa pripraviť na styk. Tá je súdmi vyvozená z ustanovenia, že výkon rodičovských práv sa má uskutočňovať v záujme dieťaťa. Tak napríklad odvolací súd kritizujúci štátne orgány vrátane prvostupňového

⁴³ GEŠKOVÁ, K. Nesporový charakter personálnej exekúcie. In *Zo súdnej praxe*. 2013, č. 3, s. 102 – 103.

súdu im vytýka, že v priebehu predchádzajúcich rokov nevenovali náležitú pozornosť správaniu sa matky. Na procesnú ťarchu matky súd skonštatoval, že „fyzická príprava dieťaťa matkou na styk nestačí. Matka má dieťaťu poskytnúť určitú psychickú pomoc a psychickú prípravu na stretávanie sa s druhým rodičom, čo v danom prípade úplne absentuje, resp. bolo kontraproduktívne. Ako vyplynulo z vykonaného dokazovania, matka sa s dieťaťom o otcovi vôbec nerozpráva. V predmetnej právnej veci absentuje schopnosť matky dohodnúť sa na výchove a starostlivosti s druhým rodičom, keďže nielenže sa o otcovi s dieťaťom nerozpráva, ale ani sa ničím nepodložený negatívny vzťah k otcovi nesnaží zlepšiť, resp. prispieť k jeho náprave. O nedostatočnej príprave matky na styk otca s dieťaťom svedčí aj to, že pokiaľ je dieťa predvolané na výsluch, matka sa s ním baví o tom, či sa bojí a podobne, namiesto toho, aby ju viedla k úcte k druhému rodičovi, ktorý o dcéru prejavuje záujem minimálne tým, že sa súdom priznaného styku s dcérou domáha viac ako 7 rokov. Matka spôsobuje a vytvára v priebehu niekoľkých rokov svojím ľahostajným prístupom umocnenie klamlivého pocitu u dieťaťa, že otec nie je v jej živote potrebný. Problém spočíva v matkinom nepochopení potreby spoločnej výchovy dieťaťa. Rodičia nesmú byť pri vytváraní nových životných vzťahov egoistickí myslieť si, že ak im je dieťa zverené do osobnej starostlivosti, druhý rodič stráca právo byť spolupri tomný pri ich výchove“.

V niektorých prípadoch súdy odhaľujú **alibistické správanie sa povinného**, ktorý sa často odvoláva na **nevôľu dieťaťa na styk**. Výskum potvrdil úspešnosť súdov prostredníctvom znalcov alebo vyjadrení psychológov Centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v zisteniach, že **dieťa má odmietavé správanie vyvolané ťarchou okolností prípravy na styk a samotnej realizácie**. Často sa zistilo, že „vyčítavé a osočujúce správanie povinného a oprávneného spôsobuje dieťaťu stres a dieťa sa dostáva do konfliktu lojálnosti“. Súdy sa v niektorých komplikovaných prípadoch zameriavajú na posúdenie správania povinného a zistenie jeho skutočnej vôle pripraviť dieťa na styk. Na ťarchu povinného hodnotia napríklad „neprirodzené správanie povinnej (starej matky), ktorá odmietavé správanie dieťaťa priamo podporuje, namiesto toho, aby ho čo najviac eliminovala, umožnila u maloletej odznenie tohto prežívania, ktoré je spôsobené jej prežívaním vzájomného vzťahu k povinnej. Povinná sa o ňu dlhodobo stará a po smrti matky k nej maloletá prirodzene citovo prilipla a jej negatívne postoje preberá a pociťuje ako svoje vlastné, keďže sa s osobou povinnej prirodzene stotožňuje. Nie je správne, že maloletá má voči

povinnej ako osobe, ktorá sa o ňu stará, pocit takejto nepatričnej zodpovednosti a zo strany povinnej ako jej starej matky je absolútne neprípustné, aby v maloletej tento pocit podporovala“.

Rušenie, resp. marenie styku nemusí vychádzať priamo zo strany povinného alebo oprávneného. Súdy negatívne hodnotia aj **vplyv zo strany tretej spriaznenej osoby**. Ak si napríklad povinná osoba na styk, ktorý má byť podľa titulu nesprevádzaný, privádza osobu, ktorá sa snaží fotograficky priebeh styku zdokumentovať, súd vo vykonávacom konaní upozornil, že pri styku nemá právo byť žiadna ďalšia osoba, s výnimkou pracovníka úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, a aj to len vtedy, ak ho o to požiada súd za účelom prešetrenia realizácie styku.

Súdy v rámci súčinnosti žiadajú vo vykonávacom konaní prítomnosť zástupcov Centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie s cieľom zistiť objektívnym spôsobom správanie sa dieťaťa. Rodičia totiž často vo svojich podaniach podávajú súdu informáciu o správaní sa dieťaťa tendenčne a skresleným spôsobom. Keď napríklad matka tvrdí, že dieťa absolútne odmieta otca pri realizácii styku, tak zo správy zástupcu Centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie vyplynulo, že „dieťa sa dokáže i v prítomnosti otca uvoľniť a správať sa k nemu do určitej miery prirodzene. Ide najmä o čas, kedy do tohto styku nezasahujú žiadne ďalšie osoby a otec má právo realizovať svoj styk s maloletou osamote, hoci v obmedzených podmienkach“.

Slovenský zákonodarca síce otázku **zavinenia** nerešpektovania a nepodrobenia sa rozhodnutia explicitne neupravuje, keďže však ide o podstatný princíp vykonávacieho konania, *de lege ferenda* sa odporúča dané upraviť a neponechávať na vôľu súdov. Nemecký rodinný procesný kódex ustanovuje, že súd neuloží pokutu, ak povinný preukáže, že nezavinil („... nicht zu vertreten hat ...“) nerešpektovanie rozhodnutia. Ak súd uložil pokutu a neskôr vyšli najavo okolnosti svedčiacie o tom, že povinný nezavinil nerešpektovanie rozhodnutia, súd dodatočne zruší rozhodnutie o uložení pokuty.⁴⁴

De lege ferenda by bolo, podľa nášho názoru, vhodné napríklad doplniť § 273 OSP o ustanovenie v znení: „Ak súd v konaní o výkone rozhodnutia o výchove maloletých detí zistí, že povinný nezavinil tvrdené nepodrobenie sa rozhodnutiu, návrh na výkon rozhodnutia

⁴⁴ Porovnaj § 89 ods. 4 nemeckého rodinného procesného kódexu (Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit) zo 17. decembra 2008 (BGBl. I S. 2586, 2587).

zamietne. Ak súd vydal výzvu podľa § 272 ods. 3 predtým, ako zistil, že povinný nezavinil tvrdené nepodrobenie sa rozhodnutiu, k výzve sa neprihliada. Ak súd uložil povinnému pokutu podľa § 273 ods. 1 predtým, ako zistil, že povinný nezavinil tvrdené nepodrobenie sa rozhodnutiu, súd rozhodnutie o pokute bezodkladne zruší. Pokuta zaplatená podľa predchádzajúcej vety sa povinnému vráti. Ak súd vyzval príslušný orgán podľa § 273 ods. 2 predtým, ako zistil, že povinný nezavinil tvrdené nepodrobenie sa rozhodnutiu, súd vyzve príslušný štátny orgán, aby obnovil výplatu zastavených dávok.“

3.6 Názor dieťaťa a jeho vôľa

Právo dieťaťa vyjadriť **slobodne svoj názor vo veciach, ktoré sa ho týkajú, je jeho nepopierateľným právom tak vo vnútroštátnom práve⁴⁵, ako aj v medzinárodnom práve** (porovnaj časť 3.7). Literatúra občianskeho súdneho konania priznáva dieťaťu procesnú spôsobilosť iba na niektoré procesné úkony, a to také, ktoré sú primerané „rozumovej vyspelosti primeranej ich veku“.⁴⁶ V empirickom výskume sa nepodarilo dosiaľ ustáliť **konkrétnu vekovú hranicu**, ktorej súdy ustálené pripisujú relevanciu pokiaľ **ide o názor a vôľu dieťaťa**. Keď napríklad prvostupňový

⁴⁵ § 100 ods. 3 OSP a § 43 ods. 1 ZR.

⁴⁶ SMYČKOVÁ, R. Maloletí v procese dokazovania v občianskom súdnom konaní. In *Dokazovanie v civilnom procese. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum*. 2013, s. 389. Smyčková poukazuje práve na: „nedostatok veku a z toho vyplývajúca ‚obmedzená‘ možnosť samostatne konať pred súdom by pre maloletého účastníka mohla mať nepriaznivé následky v podobe neunesevania dôkazného bremena, a teda aj rozhodnutia v jeho neprospech. Treba však zvážiť aj situáciu opačnú, keď maloletý blízky veku plnoletosti pri vyhodnotení predpokladov jeho spôsobilosti je schopný aktívne v konaní vystupovať a táto možnosť mu bude obmedzená, môže byť uvedený do situácie, že takýmto postupom mu bude odňatá možnosť konať pred súdom. Kde je teda hranica a miera posudzovania možnej procesnej aktivity maloletého v konaní a jeho možné ovplyvnenie procesu zisťovania okolností podstatných pre vydanie meritórneho rozhodnutia zo strany maloletého. Nastavenie procesného rámca by malo reflektovať skutočnosť, že maloletý je aj 3-ročné dieťa, ale aj 17-ročný mladý človek. Zjednodušene to možno vyjadriť aj tak, že relevancia aktívnej účasti na konaní rastie s vekom dieťaťa. Je nepochybné, že vývoj osobnosti je veľmi zložitý proces ovplyvnený rôznymi faktormi a ako taký je ho treba posudzovať vo vzťahu k maloletému s ohľadom na: jeho intelektuálnu zrelosť, ktorá závisí od jeho vzdelania, emocionálnu zrelosť, ktorá je bezprostredne spätá s vekom, a tiež spoločenskú zrelosť ako schopnosť vytvoriť si úsudok a predvídať veci a javy (z psychologického hľadiska sa táto napr. diferencuje medzi 6 - 8 rokom života dieťaťa)“.

súd pri „súrodencoch vo veku 17 a 15 rokov, ktorých rozumová, ale najmä vôľová vyspelosť je blízka veku dospelosti“ odmieta nútiť deti k styku na základe rozhodnutia, ktoré bolo vydané v čase, keď deti mali 11 a 9 rokov, odvolací súd rozhodnutie o zamietnutí návrhu na výkon rozhodnutia zruší argumentujúc, že „je potrebné, aby matka vyvíjala maximálne úsilie na rešpektovanie rozhodnutia a nenechávala realizáciu styku výlučne na vôľu detí“.

V inom prípade sa odvolací súd stotožnil s právnym záverom súdu prvého stupňa, podľa ktorého „vzhľadom na okolnosti daného prípadu a vzhľadom na tú skutočnosť, že predbežné opatrenie, k výkonu ktorého sa oprávnený domáha, bolo vydané v roku 2008, od ktorej doby uplynulo už sedem rokov a maloletá má v súčasnej dobe 14 rokov, je potrebné prihliadnuť aj na záujmy maloletej a na jej vôľu“.

V empirickom výskume sme sa stretli s rozhodnutím odvolacieho súdu, ktorý zrušil rozhodnutie prvostupňového súdu v prípade výkonu rozhodnutia týkajúceho sa 17-ročného dieťaťa. Odvolací súd nespochybňujúc právo dieťaťa vyjadriť svoj názor poukazujúc na judikatúru Ústavného súdu ČR⁴⁷ vyvodzuje právo súdu „korigovať predstavy a názory maloletého dieťaťa o tom, čo je pre neho za danej situácie vhodné a čo nie“. Odvolací súd odmieta, aby bol vo vykonávacom konaní zohľadnený výhradne názor maloletého dieťaťa bez zreteľa na všetky zistené skutočnosti. Korekcia názoru dieťaťa má podľa odvolacieho súdu smerovať k najlepšiemu záujmu dieťaťa, ktorý súd v danom prípade vyhodnotil ako „záujem dieťaťa na stretávaní sa s otcom a v potrebe udržiavania vzťahu medzi rodičom a maloletým dieťaťom v zmysle chápania ho ako vzoru a autority, ktorý s rastúcim vekom dieťaťa bude nadobúdať širšie rozmery“. Súd poukazujúc na uznesenie Ústavného súdu ČR⁴⁸ prízvukoval „potrebu spolupôsobenia rodiča - otca na maloleté dieťa, pretože aj mužský prvok je schopný vhodným spôsobom napomáhať aj v rámci školských prác. Pôsobenie oboch rodičov na dieťa je najmä z hľadiska súčasného pubertálneho vývinového štádia dieťaťa nanajvyš vhodné“.

Podľa nášho názoru by malo platiť aj vo vykonávacom konaní pravidlo, že čím viac sa vek dieťaťa blíži veku

⁴⁷ Uznesenia Ústavného súdu Českej republiky vo veciach pod sp. zn. III. ÚS 707/04, IV. ÚS 288/04, III. ÚS 2150/07, I. ÚS 3082/10.

⁴⁸ Uznesenie Ústavného súdu ČR, sp. zn. II. ÚS 554/04.

plnoletosti, o to viac by jeho vôľa mala byť relevantnejšia pre súd. Napríklad nemecký rodinný procesný kódex ustanovuje povinnosť vypočuť dieťa, ktoré dosiahlo vek 14 rokov v každej veci, ktorá sa ho týka.⁴⁹

Najmä v prípadoch, ak od vydania titulu a momentu jeho výkonu ubehol dlhší čas, mal by vykonávací súd prehodnocovať „silu“ titulu a konfrontovať ju s „relevanciou“ zistenej vôle dieťaťa. Tu sa žiada, aby súd vo vykonávacom konaní vypočul dieťa, najmä ak z podaní oboch rodičov vyplývajú nové skutkové okolnosti, ktoré neboli známe súdu pri vydávaní titulu.

3.7 Exkurz k medzinárodným záväzkom Slovenskej republiky pri rešpektovaní názoru dieťaťa a jeho vôle

Zodpovednosť Slovenskej republiky a jej orgánov za **rešpektovanie názoru dieťaťa a jeho vôle** je vyjadrená vo forme **participačného práva dieťaťa** vyplývajúceho z čl. 12 Dohovoru o právach dieťaťa. Aktuálne sa medzinárodnoprávna a ľudskoprávna zodpovednosť Slovenskej republiky na medzinárodnom poli zvýšila tým, že sa **ako jedna z prvých desiatich krajín** zasadila o významný posun procesných garancií ochrany práv ohrozených detí alebo detí, ktorých práva už boli porušené. Slovenská republika ako deviatá krajina ratifikovala **Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o procedúre oznámení (sťažností)** (Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure; uverejnený v Zbierke zákonov SR ako oznámenie č. 91/2014 Z. z., ďalej len „protokol“)⁵⁰. Protokol je otvorenou zmluvou⁵¹, keďže je otvorený na prístup

⁴⁹ Porovnaj § 159 nemeckého rodinného procesného kódexu (Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit) zo 17. decembra 2008 (BGBl. I S. 2586, 2587).

⁵⁰ Podrobnejšie porovnaj: DOBROVODSKÝ, R. K aktuálnym výzvam slovenskej praxe ochrany práv detí po ratifikácii Opčného protokolu k dohovoru o právach dieťaťa o procedúre oznámení (sťažností). 1. časť In *Súkromné právo*. Roč. 1, 2015, č. 2, s. 30 – 35; DOBROVODSKÝ, R. K aktuálnym výzvam slovenskej praxe ochrany práv detí po ratifikácii Opčného protokolu k dohovoru o právach dieťaťa o procedúre oznámení (sťažností). 2. časť In *Súkromné právo*. Roč. 1, 2015, č. 3.

⁵¹ K druhom medzinárodných zmlúv pozri: JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D. *Medzinárodné zmluvné právo a jeho interakcia s právnym poriadkom Slovenskej republiky*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2011, s. 34; k 21. augustu 2015 podpísalo zmluvu 49 krajín a ratifikovalo ju 17 krajín. Dostupné

všetkým štátom, ktoré ratifikovali dohovor alebo pristúpili k dohovoru alebo ku ktorémukoľvek z jeho prvých dvoch opčných protokolov.⁵² Jeho osobitný význam pre deti spočíva v tom, že zavádza medzinárodný procesný mechanizmus zakotvujúci možnosť a postup podávania oznámení (sťažností) zo strany jednotlivcov, skupiny jednotlivcov alebo v mene jednotlivca či skupiny jednotlivcov v prípadoch porušenia práv garantovaných Dohovorom o právach dieťaťa alebo niektorým z jeho substantívnych protokolov. Protokol má procedurálny charakter.

Platnosťou protokolu sa v medzinárodnom spoločenstve zaplňa miesto, kde absentoval procesný mechanizmus ochrany práv detí. Osobitný význam protokolu vyniká v kontexte súčasného stavu najdôležitejších univerzálnych zmlúv a dokumentov o ľudských právach a základných slobodách, ktoré majú vlastný mechanizmus kontroly a vynútenia. **Zakotvuje sa rovnaký mechanizmus ochrany a vynútiteľnosti práv** vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy tak, ako je tomu pri iných medzinárodných nástrojoch na pôde Organizácie spojených národov⁵³ alebo Rady Európy. Literatúra totiž prikladá mechanizmu podávania sťažností jednotlivcom pre porušenie práv veľký význam a považuje ju za jednu z foriem garancie dodržiavania zmlúv v medzinárodnom zmluvnom práve.⁵⁴ Protokol popri Dohovore o právach dieťaťa, ktorý zakotvuje mechanizmus podávania a konzultácií správ⁵⁵ o dodržiavaní práv dieťaťa za Slovenskú republiku, má mimoriadny význam **pre individuálne potreby dieťaťa** v prípade porušenia

na: https://treaties.un.org/pages/viewdetails.aspx?src=treaty&mtdsg_no=iv-11-d&chapter=4&lang=en

⁵² Čl. 18 ods. 3 protokolu.

⁵³ K prehľadu právomoci preskúmať oznámenia v rámci orgánov OSN porovnaj: PÁNIKOVÁ, N., PAVLÍČKOVÁ, Z. *Sprievodca ľudskoprávnymi záväzkami Slovenskej republiky voči OSN*. Bratislava : Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, 2014, s. 48 a nasl. Dostupné na: http://www.snspl.sk/CCMS/files/Sprievodca_%C4%BEudskopr%C3%A1vnymi_z%C3%A1vzkami_SR_vo%C4%8D%C3%AD_OSN_finalny.pdf

⁵⁴ Porovnaj: BLAŠKOVIČ, K. *Pacta sunt servanda a prostriedky jeho vynútenia. Medzinárodné zmluvy ako prostriedok globalizácie práva v 21. storočí*. Trnava : Právnická fakulta TU v Trnave, 2011, s. 18.

⁵⁵ Porovnaj napríklad: *Východisková správa k Dohovoru o právach dieťaťa, Druhá periodická správa k Dohovoru o právach dieťaťa*. Dostupné na: http://www.mzv.sk/sk/zahranicna-politika/ludske-prava-implementacne-spravy_k_ludskopravnym-dohovorom

jeho práv. Dôležitým špecifikom protokolu podporujúcim efektívitu ochrany práv detí je skutočnosť, že v rámci ratifikácie Slovenská republika uznala príslušnosť Výboru pre práva dieťaťa (Committee on the Rights of the Child, ďalej len „Výbor“) **priať a posúdiť oznámenia** podľa protokolu.⁵⁶

Skutočnosť, že čl. 2 protokolu ustanovuje povinnosť výboru pri svojom postupe v prvom rade zohľadňovať tri základné princípy:

1. princíp najlepšieho záujmu dieťaťa,
2. princíp rešpektovania práv dieťaťa,
3. **princíp vypočutia názoru dieťaťa (participačný princíp),**

je ďalším významným prvkom svedčiacim o tom, že protokol reflektuje osobitosť procesných garancií ochrany práv detí v medzinárodnom práve. Participačný princíp tvorí základ detských (ľudských) práv, ktorých význam je určený, okrem iného, ich kvalifikovaním do prvej generácie ľudských práv.⁵⁷ Výbor identifikoval princíp vypočutia názoru dieťaťa ako jeden zo štyroch hlavných všeobecných princípov Dohovoru o právach dieťaťa.⁵⁸ Článok 12 je ako všeobecný princíp prepojený s ostatnými všeobecnými princípmi Dohovoru o právach dieťaťa.

Súdu vo vykonávanom konaní plynie na základe čl. 12 záväzok dieťa vypočuť a riadne zvážiť jeho názor. Ako vyplýva z interpretácie tohto ustanovenia Výborom, dieťa má aj právo neuplatňovať právo byť vypočuté. Pre dieťa je možnosť vyjadriť svoj názor možnosťou, no nie povinnosťou. Vo vykonávanom konaní sa má v zmysle skôr uvedeného medzinárodného záväzku garantovať právo byť vypočuté každému dieťaťu „*ktoré je schopné formulovať vlastné názory*“. Dané slovné spojenie sa však nemá vnímať ako obmedzenie, ale ako povinnosť súdu **do najvyššej možnej miery zhodnotiť schopnosť** dieťaťa vytvoriť si vlastné názory. To znamená, že súd by vo vykonávanom konaní nemal vychádzať z predpokladu, že dieťa nie je schopné vytvoriť si vlastné názory. Z danej interpretácie článku 12 možno vyvodiť, že súd by

v konaní **nemal prezumovať neschopnosť dieťaťa** vytvoriť si vlastné názory a už vôbec by súd nemal od dieťaťa vopred požadovať „*schopnosť formulovať vlastné názory*“ dokazovať.⁵⁹ Súdy by mali dbať na to, aby sa dieťa mohlo **vyjadrovať slobodne**. Slobodný názor možno vnímať ako názor vyslovený bez toho, aby bolo manipulované s cieľom dosiahnuť určitý výsledok konania. Preto je povinnosťou súdov vytvoriť také vhodné podmienky na vyjadrenie názorov, ktoré zodpovedajú individuálnej a sociálnej situácii dieťaťa. Dieťa sa má v prostredí cítiť rešpektované a v bezpečí. Z článku 12 sa nevyvodzuje povinnosť vypočuť dieťa priamo súdom. Je možné, aby bolo dieťa **vypočuté prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu**, t. j. orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, ktorý vykonáva funkciu kolízneho opatrovníka. Pri výkone tejto funkcie je jednou z jeho zákonných úloh zistenie názoru dieťaťa.⁶⁰ Ak sa zisťuje názor dieťaťa, orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately musí poskytnúť dieťaťu potrebnú pomoc na uľahčenie priebehu zisťovania jeho názoru na vec, a to v prostredí vhodnom alebo utvorenom na tento účel.⁶¹ Výbor však odporúča, aby vždy, keď je to možné, dostalo dieťa možnosť byť vypočuté v akomkoľvek konaní priamo.⁶² Určitú mieru autonómie pri aplikácii čl. 12 ponecháva Dohovor o právach dieťaťa na štáty, ktoré majú plniť svoj záväzok garantovať právo dieťaťa byť vypočuté spôsobom, ktorý je v súlade s pravidlami vnútroštátneho zákonodarstva.⁶³

⁵⁹ Je dokázané, že dieťa je schopné vytvárať si názory od útleho veku, aj keď ešte možno nie je schopné ich slovné vyjadriť. Z tohto dôvodu by súdy uskutočňujúce výkon rozhodnutia mohli pri aplikácii práva dieťaťa podľa článku 12 uznať aj neverbálne formy komunikácie ako napríklad hra, reč tela, mimika, kresby a maľby. Podľa štúdie aj prostredníctvom týchto foriem malé dieťa dokáže prejavíť pochopenie, výber či preferencie (porovnaj so štúdiou: LANSDOWN, G. *The evolving capacities of the child; Innocenti insight*. Florence : UNICEF Innocenti Research Centre, 2005, s. 62).

⁶⁰ § 20 ods. 2 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele v znení neskorších predpisov.

⁶¹ § 21 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele v znení neskorších predpisov.

⁶² Bod 35 Všeobecného komentára č. 12 (209) k právu dieťaťa byť vypočuté.

⁶³ Podrobne k výsluchu dieťaťa v podmienkach slovenského občianskeho súdneho procesu porovnaj: FICOVÁ, S. Ochrana práv maloletého v občianskom súdnom konaní z pohľadu Dohovoru o právach dieťaťa In FICOVÁ, S. a kol. *Ochrana práv maloletých v civilnom procese*. Bratislava : Eu-

⁵⁶ Pri podpise opčného protokolu Slovenská republika urobila toto vyhlásenie: „*Slovenská republika uznáva príslušnosť Výboru OSN pre práva dieťaťa priať a posúdiť oznámenia podľa článku 12 ods. 1 opčného protokolu.*“

⁵⁷ MORAVČÍKOVÁ, M. *Ľudské práva, kultúra a náboženstvo*. Praha : Leges, 2014, s. 88.

⁵⁸ Bod 2 Všeobecného komentára č. 12 (209) k právu dieťaťa byť vypočuté.

3.8 Dokazovanie vo vykonávacom konaní

Z empirického výskumu vyplýva, že súd vo vykonávacom konaní nie za každých okolností **rozvinul úplné dokazovanie** tak, ako je tomu v konaní vo veci samej. Súd môže použiť dôkazné prostriedky použité v základnom konaní vo veci samej. Ak by vykonávací súd dospel k diametrálne odlišnému záveru v porovnaní s rozhodnutím súdu vo veci samej, natíska sa otázka, či už nie je v najlepšom záujme dieťaťa potrebné zmeniť rozhodnutie vo veci samej a do času, než sa rozhodne nanovo vo veci samej, dočasne prerušiť výkon rozhodnutia alebo ho dokonca zastaviť.

V konkrétnom prípade okresný súd vo vykonávacom konaní použil zistenia znaleckého dokazovania v odbore psychológia vo veci samej. Zistil existenciu silného negatívneho vzťahu detí (11 a 14-ročné deti) k osobe otca. Obe deti rázne odmietli samostatnú interakciu s otcom a odmietli s ním zostať osamote. Deti odmietali s otcom realizovať styk, a to akýmkoľvek spôsobom, pričom obe deti svoj postoj zdôvodňovali neadekvátnym a agresívnym správaním sa otca v minulosti, či už k osobe ich matky, alebo k nim samotným. Deti vytykali otcovi jeho súčasné správanie, najmä to, akým spôsobom sa domáha styku s nimi. Obe deti zhodne uviedli, že matka ich na styk riadne pripravuje a núti ich, aby sa s otcom stýkali, deti však tento styk odmietajú a nechcú ho realizovať a jasne túto skutočnosť verbalizovali. Dosiaľ k náprave vzťahov medzi otcom a maloletými deťmi nedošlo a vzťah medzi nimi sa zatiaľ nepodarilo obnoviť.

V jednom prípade okresný súd vo vykonávacom konaní nerozvíjal detailne dokazovanie, keďže aktuálne indicie o správaní sa otca spolu s dôkazmi o jeho správaní v konaní o titule samotnom preukázali pokračovanie dlhodobého nezájmu o realizáciu styku. Súd odôvodnil vo vykonávacom konaní svoje rozhodnutie poukazom na stanovisko úradu práce, sociálnych vecí a rodiny. V tom bolo poukázané na to, že „v priebehu celého súdneho konania o úpravu výkonu rodičovských práv a povinností na čas do rozvodu manželstva, ako aj konania o rozvod a úpravu výkonu rodičovských práv a povinností k maloletým deťom na čas po rozvode manželstva, sa oprávnený

nezúčastňoval súdnych pojednávaní. Úrad zdôraznil, že proti všetkým uzneseniam a rozsudkom sa oprávnený odvolal a taktiež sa nezúčastnil, napriek opakovaným pozvaniam, psychologického vyšetrenia, ktoré súd v konaní o rozvod a úpravu výkonu rodičovských práv a povinností nariadil. Úrad konštatoval, že spolupráca s oprávneným bola veľmi problémová, ignoroval predvolania ohľadom snahy o prešetrenie pomerov v jeho rodine“.

3.9 Prevýchovná alebo represívna funkcia vykonávacieho konania?

Či vo vykonávacom konaní možno pôsobiť priorityne prevýchovne, je **individuálna záležitosť**. V nadväznosti na skôr uvedený prípad súd odmietol **tzv. prevýchovnú funkciu vykonávacieho konania** konštatujúc, že nariadením výkonu rozhodnutia nie je možné napraviť narušené vzťahy medzi deťmi a rodičom.

V inom prípade súd odmietol spôsobilosť núteného výkonu prevychovať dieťa, resp. zmeniť jeho postoj k rodičovi. Súd v otázke zlepšenia vzťahu odkázal na odborné poradenstvo poskytované referátom poradensko-psychologických služieb úradu práce, sociálnych vecí a rodiny. Súd vyjadril v jednom zo svojich rozhodnutí obavu nad tým, že výkon rozhodnutia by výrazným spôsobom napomohol k **prehĺbeniu rozporov medzi otcom a maloletými deťmi**, ktoré sú primárnym dôvodom, pre ktorý nedochádza k riadnej realizácii styku otca s oboma maloletými deťmi.

Tak prvostupňové súdy, ale aj odvolacie súdy často apelujú v odôvodnení rozhodnutia na správanie povinného, ale aj oprávneného. Súdy konkrétne upozorňujú na nevhodné správanie rodičov. Súd napríklad odporučil rodičovi, aby pri pokusoch realizovať svoj styk s dieťaťom „sa vyvarovala verbálnych ‚útokov‘ na maloletú, a to v zmysle otázok a vyjadrení pre jej vek nepatričných a následne jej potom pôsobiacich nepríjemné citové prežívanie a pocity, nakoľko uvedené správanie len sťažuje prípadnú možnosť styk zrealizovať. Nie je vhodné, aby oprávnená riešila s maloletou otázku smrti jej matky, jej správania sa k svojmu otcovi či dokonca správania sa povinnej alebo čokoľvek v tejto oblasti maloletej vyčítala, keďže maloletá s tým nemá nič spoločné a nevie sa k danému vyjadríť. Stavanie maloletej do pozície dospeljej je neprípustné, jej rozumové schopnosti ani emocionálne prežívanie nedokáže

rounion, 2008, s. 11 a nasl.; GEŠKOVÁ, K. Výsluch maloletého In FICOVÁ, S. a kol. *Ochrana práv maloletých v civilnom procese*. Bratislava : Eurounion, 2008, s. 201 a nasl.

relevantne spracovať informácie, ktorými je atakovaná, čo celú situáciu len zhoršuje. Uvedenému je potrebné zamedziť a predchádzať, nakoľko každý takýto emocionálny výbuch je v budovaní vzťahov medzi dieťaťom a rodinou otca veľkým krokom späť“.

3.10 K zdanlivému nároku oprávneného na drakonický (nekompromisný) výkon rozhodnutia a k jeho ľudskoprávnej limitácii

Empirický výskum ukázal, že oprávnení si častokrát zamieňajú a stotožňujú exekúciu na majetkové práva s výkonom rozhodnutia pri maloletých. Najmä prostredníctvom svojich právnych zástupcov „tlačia“ súd k okamžitému a nekompromisnému výkonu rozhodnutia. Svojimi podaniami viackrát dávajú najavo, že súd výkonu rozhodnutia má len úlohu akéhosi „štatistu“, ktorému keď je doručený titul výkonu rozhodnutia, má nekriticky uskutočniť výkon rozhodnutia. Súd výkonu rozhodnutia chcú svojimi podaniami tendenčne dostať do polohy, že neprejednáva vec v konaní starostlivosti súdu o maloletých, ale jedná sa o „konanie starostlivosti súdu o záujem rodičov“. Postoj a očakávania oprávnených sú pritom v rozpore s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva a slobody. Európsky súd pre ľudské práva a slobody v konaní týkajúcom sa maloletého dieťaťa už dlhšie judikuje, že najlepší záujem dieťaťa môže prevážiť nad záujmom rodičov⁶⁴ (porovnaj rozhodnutie *Neulinger a Shuruk proti Švajčiarsku* zo 6. júla 2010). V tejto súvislosti súd zdôraznil, že povinnosť prijať opatrenia, ktoré umožnia kontakt rodiča s maloletým dieťaťom, nie je absolútna. Porozumenie a spolupráca všetkých zúčastnených osôb vždy predstavuje dôležitý faktor. Povinnosť štátnych orgánov využiť všetky donucovacie prostriedky nemôže byť neobmedzená, keďže sa musí brať ohľad na záujmy dotknutých osôb, predovšetkým na záujem maloletého dieťaťa (porovnaj rozhodnutie *Voleský proti Českej republike* z 29. júna 2004). Je nežiaduce, aby sa rodič, ktorému maloleté

dieťa nie je zverené do osobnej starostlivosti, dožadoval prijatia opatrení, ktoré by mohli poškodiť zdravie a rozvoj maloletého dieťaťa (porovnaj rozhodnutie vo veci *Elsholz proti Nemecku* z 13. júla 2000). Veci týkajúce sa maloletých detí sú vždy citlivou oblasťou, preto je potrebné k použitiu donucovacích prostriedkov pristupovať s maximálnou opatrnosťou (porovnaj rozhodnutie vo veci *Reigado Ramos proti Portugalsku* z 22. novembra 2005).

Niektoré súdy apelujú na oprávnených a zvyrazňujú skutočnosť, že predstava oprávnených o ich nároku na drakonický (nekompromisný) výkon rozhodnutia je len zdanlivá. Súd napríklad explicitne uvádza v rozhodnutí, že „striktné domáhanie sa výkonu rozhodnutia o úprave styku s maloletou zo strany otca, bez akéhokoľvek ohľadu na skutočnosť, že styk otca s maloletou sa niekoľko rokov nerealizuje, ako aj ohľadu na to, že v danom konaní nejde o exekúciu v tradičnom zmysle slova, keďže sa tu jedná o výkon rozhodnutia o úprave styku s maloletým dieťaťom, v ktorom konaní je nevyhnutné prihliadať na iné okolnosti, ako tie, ktoré sú predmetom klasickej exekúcie (napr. pre peňažné plnenie) a kde sa nesplnenie povinností vyplývajúcich z rozhodnutia, ktoré sa má vykonať, posudzuje odlišne, nevedie a ani v budúcnosti nepovedie k pozitívnemu vyriešeniu problémov, zjavne sprevádzajúcich vzťah maloletej s otcom, bez jeho aktívneho prístupu v intenciách potrebných a žiaducich zmien v jeho postoji a správaní sa“.

De lege ferenda by bolo, podľa nášho názoru, vhodné napríklad doplniť Občiansky súdny poriadok o nové ustanovenie, napríklad § 273ab s názvom: „Odklad výkonu rozhodnutia a ďalší postup. Ten by mohol znieť: „(1) Ak je výkon rozhodnutia v rozpore so záujmom dieťaťa podľa osobitného predpisu, súd môže aj bez návrhu odložiť výkon rozhodnutia. (2) Ak súd odložil výkon rozhodnutia podľa odseku 1, bez zbytočného odkladu podá súdu, ktorý vydal rozhodnutie, ktorého výkon bol odložený, alebo príslušnému súdu starostlivosti o dieťa podnet na začatie konania o tom, či v čase konania o výkone rozhodnutia o výchove maloletých detí je rozhodnutie v súlade so záujmom dieťaťa podľa osobitného predpisu.“ Civilný mimosporový poriadok do určitej miery reflektuje skôr naznačenú problematiku. Zužuje však možnosť odložiť výkon rozhodnutia len na situácie, ak by výkonom rozhodnutia bol vážne ohrozený život, zdravie alebo priaznivý vývoj maloletého.⁶⁵

⁶⁴ Porovnaj aj nález Ústavného súdu ČR z 25. septembra 2014, sp. zn. ÚS I. ÚS 3216/13: „na péči o děti mají zásadně stejné právo oba rodiče. Toto právo je naplněno tehdy, pokud každý rodič má možnost o dítě pečovat po stejnou dobu jako rodič druhý. Případně odchylky od tohoto pravidla musí být odůvodněny ochranou nějakého jiného, dostatečně silného legitimního zájmu. Legitimním zájmem, který by tento zásah mohl ospravedlnit, nemůže být ochrana práva druhého rodiče, neboť ten žádné silnější právo k péči o děti nemá. Nejčastěji bude legitimním zájmem ochrana nejlepšího zájmu dětí.“

⁶⁵ § 389 ods. 1 Civilného mimosporového poriadku.